๚ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส๚

จาณกฺยนีติปาฬิ

๑. นานาสโตฺถ ทฺธตํ วเกฺข,
ราช นีติ สมุจฺจยํ;
สพฺพ พีช มิทํ สตฺถํ,
จาณกฺยํ สารสงฺคหํ๚

๒. มูลสุตฺตํ ปวกฺขามิ,
จาณเกฺยน ยโถทิตํ;
ยสฺส วิญฺญาน มเตฺตน,
มูโฬฺห ภวติ ปณฺฑิโต๚

๓. วิทฺตฺตํ นรปจฺจญฺจ,
เนวตุลฺยํ กุทาจนํ;
สเทเส ปุชฺชเต ราชา,
วิทู สพฺพตฺถ ปุชฺชเต๚

๔. ปณฺฑิเต จ คุณา สเพฺพ,
มูเฬฺห โทสา หิ เกวลํ;
ตสฺมา มูฬฺหสหเสฺสสุ,
ปโญฺญ เอโก วิสิสฺยเต๚

๕. มาตริว ปรทาเรสุ,
ปรทเพฺพสุ เลฑฺฑุว;
อตฺตนิว สพฺพภูเตสุ,
โย ปสฺสติ สปณฺฑิโต๚

๖. กิํกุเลน วิสาเลน,
คุณหีโน ตุ โยนโร;
อกุลิโนปิ สตฺถโญฺญ,
เทวตาหิปิ ปุชฺชเต๚

๗. รูปโยพฺพนสมฺปนฺนา ,
วิสาลกุลสมฺภวา;
วิชฺชาหีนา นโสภเนฺต,
นิคฺคนฺธา อิว กิํสุกา๚

๘. ตารานํ ภูสณํ จโนฺท,
นารีนํ ภูสณํ ปติ;
ปุถพฺยา ภูสณํ ราชา,
วิชฺชา สพฺพสฺส ภูสณํ๚

๙. มาตา สตฺตุ ปิตา เวรี,
เยน พาโล นปาฐฺฐิโต;
น โสภเต สภามเชฺฌ,
หํสมเชฺฌ พโกยถาฯ

๑๐. วรเมโก คุณี ปุโตฺต,
น จ มูฬฺหสเตหิปิ;
เอโก จโนฺท ตโม หนฺติ,
น จ ตารคเณหิปิฯ

๑๑. ลาลเย ปญฺจวสฺสานิ,
ทสวสฺสานิ ตาลเย;
ปเตฺต ตุ โสฬเส วเสฺส,
ปุตฺตํ มิตฺตํว อาจเรฯ

๑๒. ลาลเน พหโว โทสา,
ตาลเน พหโว คุณา;
ตสฺมา ปุตฺตญฺจ สิสฺสญฺจ,
ตาลเย น ตุ ลาลเยฯ

๑๓. เอเกนาปิ สุวเกฺขน,
ปุปฺผิเตน สุคนฺธินา;
วาสิตสฺส วนํ สพฺพํ,
สุปุเตฺตน กุลํยถาฯ

๑๔. เอกสฺสาปิ กุวกฺขสฺส,
โกฏรเฏฺฐน อคฺคินา;
ทยฺหเต หิ วนํ สพฺพํ,
กุปุเตฺตน กุลํ ยถาฯ

๑๕. ทูรโต โสภเต มูโฬฺห,
ลมฺพมาน ปฏาวุโต;
ตาวญฺจ โสภเต มูโฬฺห,
ยาว กิญฺจิ นภาสเตฯ

๑๖. วิสโต อมตํ คายฺหํ,
อเมชฺฌาอปิ กญฺจนํ;
นีจโต อุตฺตมา วิชฺชา,
ถีรตฺนํ ทุกฺกุลาอปิฯ

๑๗. อุสฺสเว พฺยสเนเจว,
ทุพฺภิเกฺข สตฺตุวิคฺคเห;
ราชทฺวาเร สุสาเนจ,
โย ติฏฺฐติ สพนฺธโวฯ

๑๘. ปโรเกฺข กิจฺจหนฺตารํ,
ปจฺจเกฺข ปิยวาทินํ;
วชฺชเย ตาทิสํ มิตฺตํ,
วิสกุมฺภํ ปโยมุขํฯ

๑๙. สกึ ทุฏฺฐญฺจ มิตฺตํ โย,
ปุน สนฺธาตุ มิจฺฉติ;
สมจฺจุ มุปคณฺหาติ,
คพฺภ มสฺสตรี ยถาฯ

๒๐. น วิสฺสเส อวิสฺสตฺถํ,
มิตฺตญฺจาปิ น วิสฺสเส;
กทาจิ กุปิตํ มิตฺตํ,
สพฺพโทสํ ปกาสเยฯ

๒๑. ชานิยา เปสเน ภเจฺจ,
พนฺธเว พฺยสนาคเม;
มิตฺตญฺจา ปทิกาเลจ,
ภริยญฺจ วิภวกฺขเยฯ

๒๒. อุปการคฺคหิเตน,
สตฺตุนาสตฺตุมุทฺธเร;
ปาทลคฺคํ กรเฏฺฐน,
กณฺฏเกเนว กณฺฏกํฯ

๒๓. น มิตฺตํ โกจิ กสฺสจิ,
น โกจิ ริปุ กสฺสจิ;
การเณน หิ ญายติ,
มิตฺตานิ จ ริปู ตถาฯ

๒๔. ทุชฺชโน ปิยวาที จ,
เนตํ วิสฺสาสการณํ;
มธุ ติฏฺฐติ ชิวฺหเคฺค,
หทเย ตุ หลาหลํฯ

๒๕. ทุชฺชโน ปริหนฺตโพฺพ,
วิชฺชายา ลงฺกโตปิ สํ;
มณินา ภูสิโต สโปฺป,
กิเม โส นภยํ กโรฯ

๒๖. สโปฺป กูโร ขโล กูโร,
สปฺปา กูรตโร ขโล;
มโนฺต สธิวโส สโปฺป,
ขโล เกน นิวายฺยเตฯ

๒๗.นขีนญฺจ นทีนญฺจ,
สิงฺคีนํ สตฺถปาณินํ;
วิสฺสาโส เนวกาตโพฺพ,
ถีสุ ราชกุเลสุ จฯ

๒๘. หตฺถี หตฺถสหเสฺสน,
สตหเตฺถน วาชิโน;
สิงฺคิโน ทสหเตฺถน,
ฐานจาเคน ทุชฺชโนฯ

๒๙. อาปทตฺถํ ธนํ รเกฺข,
ทารํ รเกฺข ธเนหิปิ;
อตฺตานํ สตตํ รเกฺข,
ทาเรหิปิ ธเนหิปิฯ

๓๐. ปรทารํ ปรทพฺพํ,
ปริวาทํ ปรสฺส จ;
ปริหาสํ คุรุฏฺฐาเน,
จาปลฺยญฺจ วิวชฺชเยฯ

๓๑. จเช เอกํ กุลสฺสเตฺถ,
คามสฺสเตฺถ กุลํ จเช;
คาม ชนปทสฺสเตฺถ,
อตฺตเตฺถ ปถวิํ จเชฯ

๓๒. จลเตฺยเกน ปาเทน,
ติฏฺฐ เตฺยเกน พุทฺธิมา;
นาสมิกฺขฺย ปรํ ฐานํ,
ปุพฺพมายตนํ จเชฯ

๓๓. ลุทฺธ มเตฺถน คเณฺหยฺย,
ถทฺธ มญฺชลี กมฺมุนา;
มูฬฺหํ ฉโนฺท นุวเตฺตน,
ตถา ตเถน ปณฺฑิตํฯ

๓๔. อตฺถนาสํ มโนตาปํ,
เคเห ทุจฺจริตานิ จ;
วญฺจนญฺจ ปมาณญฺจ,
มติมา น ปกาสเยฯ

๓๕. ธนธญฺญปฺปโยเคสุ ,
ตถา วิชฺชาคเมสุ จ;
อาหาเร พฺยวหาเร จ,
จตฺตลชฺช สทา ภเวฯ

๓๖. ธนิโน โสตฺถิโย ราชา,
นที เวโชฺช ตุ ปญฺจโม;
ปญฺจ ยตฺร นวิชฺชเนฺต,
ตตฺร วาสํ นการเยฯ

๓๗. ยสฺมิํเทเส น สมฺมานํ,
น ปีติ นจ พนฺธวา;
น จ วิชฺชาคโม โกจิ,
ตํเทสํ ปริวชฺชเยฯ

๓๘. มนสา จินฺติตํ กมฺมํ,
วจสา นปกาสเย;
อญฺญลกฺขิต การิยสฺส,
ยโต สิทฺธิ นชายเตฯ

๓๙. กุเทสญฺจ กุวุตฺติญฺจ,
กุภริยํ กุนทิํ ตถา;
กุทพฺพญฺจ กุโภชฺชญฺจ,
วชฺชเย ตุ วิจกฺขโณฯ

๔๐. อิณเสโสคฺคิ เสโส จ,
พฺยาธิเสโส ตเถว จ;
ปุน จ วฑฺฒเต ยสฺมา,
ตสฺมา เสสํ นการเยฯ

๔๑. จินฺตา ชโร มนุสฺสานํ,
วตฺถานํ อาตโป ชโร;
อโสภคฺยํ ชโร ถีนํ,
อสฺสานํ เมถุนํ ชโรฯ

๔๒. อตฺถิ ปุโตฺต วเส ยสฺส,
ภโจฺจ ภริยา ตเถว จ;
อภาเว ปฺยติสโนฺตโส,
สคฺคโฏฺฐ โส มหีตเลฯ

๔๓. ทุฏฺฐา ภริยา สฐํ มิตฺตํ,
ภโจฺจ จุตฺตรทายโก;
ส สเปฺปจ คเห วาโส,
มจฺจุเรว นสํสโยฯ

๔๔. มาตา ยสฺส เคเห นตฺถิ,
ภริยาจา ปิยวาทินี;
อรญฺญํ เตน คนฺตพฺพํ,
ยถา รญฺญํ ตถาคหํฯ

๔๕. อิณกตฺตา ปิตา สตฺตุ,
มาตา จ พฺยภิจาริณี;
ภริยา รูปวตี สตฺตุ,
ปุตฺโต สตฺตุ อปณฺฑิโตฯ

๔๖. โกกิลานํ สโร รูปํ,
นารี รูปํ ปติพฺพตา;
วิชฺชา รูปํ กุรูปานํ,
ขมา รูปํ ตปสฺสินํฯ

๔๗. อวิชฺชํ ชีวนํ สุญฺญํ,
ทิสา สุญฺญา อพนฺธวา;
ปุตฺตหีนํ คหํ สุญฺญํ,
สพฺพสุญฺญา ทลิทฺทตาฯ

๔๘. อทาตา วํสโทเสน,
กมฺมโทสา ทลิทฺทตา;
อุมฺมาทา มาตุโทเสน,
ปิตุโทเสน มูฬฺหตาฯ

๔๙. คุรุ อคฺคิ ทฺวิชาทีนํ,
วณฺณานํ พฺราหฺมโณ คุรุ;
ปติ เรโก คุรุตฺถีนํ,
สพฺพสฺสาภฺยาคโต คุรุฯ

๕๐. อติทเพฺพ หตา ลงฺกา,
อติมาเน จ โกรวา;
อติทาเน พลีพโทฺธ,
สพฺพมจฺจนฺต คหิตํฯ

๕๑. วตฺถหีโน ตฺวลงฺกาโร,
ฆตหีนญฺจ โภชนํ;
ถนหีนา จ ยานารี,
วิชฺชาหีนญฺจ ชีวนํฯ

๕๒. โภชฺชํ โภชนสตฺติ จ,
รติสตฺติ วรา ถิโย;
วิภโว ทานสตฺติ จ,
นาปฺปสฺส ตปโส ผลํฯ

๕๓. ปุตฺตปฺปโยชนา ทารา,
ปุโตฺต ปิณฺฑปฺปโยชโน;
หิตปฺปโยชนํ มิตฺตํ,
ธนํ สพฺพปฺปโยชนํฯ

๕๔. ทุลฺลภํ ปากติกํ วากฺยํ,
ทุลฺลโภ เขมกโร สุโต;
ทุลฺลภา สทิสี ชายา,
ทุลฺลโภ สชโน ปิโยฯ

๕๕. เสเลเสเล นมาณิกฺกํ,
มุตฺติกํ น คเชคเช;
สาธโว น หิ สพฺพตฺร,
จนฺทนํ น วเนวเนฯ

๕๖. อโสโจ นิทฺธโน ปโญฺญ,
อโสโจ ปณฺฑิตพนฺธโว;
อโสจา วิธวา นารี,
ปุตฺตนตฺต ปติฎฺฐิตาฯ

๕๗. อวิโชฺช ปุริโส โสโจ,
โสจํ เมถุน มปฺปชํ;
นิราหารา ปชา โสจา,
โสจํ รชฺช มราชกํฯ

๕๘. กุเลหิ สห สมฺปกฺกํ,
ปณฺฑิเตหิ จ มิตฺตตํ;
ญาตีภิ จ สมํ เมลํ,
กุพฺพาโน นวินสฺสติฯ

๕๙. กฎฺฐา วุตฺติ ปราธินา,
กโฎฺฐ วาโส นิราสโย;
นิทฺธโน พฺยวสาโย จ,
สพฺพกฎฺฐา ทลิทฺทตาฯ

๖๐. ตกฺกรสฺส กุโต ธโมฺม,
ทุชฺชนสฺส กุโต ขมา;
เวสิยา จ กุโต เสฺนโห,
กุโต สจฺจญฺจ กามินํฯ

๖๑. เปสิตสฺส กุโต มานํ,
โกปนสฺส กุโต สุขํ;
ถีนํ กุโต สติตฺตญฺจ,
กุโต เมตฺตี ขลสฺส จฯ

๖๒. ทุพฺพลสฺส พลํ ราชา,
พาลานํ โรทนํ พลํ;
พลํมูฬฺหสฺส โมนิตฺตํ,
โจรานํ อตถํ พลํฯ

๖๓. โย ธุวานิ ปริจฺจชฺช,
อธุวํ ปริเสวติ;
ธุวานิ ตสฺส นสฺสนฺติ,
อธุวํ นฏฺฐเมว จฯ

๖๔. สุกฺกํ มํสํ ถิโย วุทฺธา,
พาลกฺก ตรุณํ ทธิ;
ปภาเต เมถุนํ นิทฺทา,
สชฺชุ ปาณหรานิ ฉ;

๖๕. สชฺชุ มํสํ นวนฺนญฺจ,
พาลา ถี ขีรโภชนํ;
ฆตมุโณฺหทกเญฺจว,
สชฺชุ ปาณกรานิ ฉฯ

๖๖. สีหาเทกํ พกาเทกํ,
ฉ สุนา ตีณิ คทฺรภา;
วายสา จตุ สิเกฺขถ,
จตฺตาริ กุกฺกุฏาทปิฯ

๖๗. ปภูตมปฺปกิจฺจํ วา,
โยนโร กตฺตุมิจฺฉติ;
สํยตเนน กตฺตพฺพํ,
สีหาเทกํ ปกิตฺติตํฯ

๖๘. สพฺพินฺทฺริยานิ สํยม,
พโกว ปติโต ชโน;
กาลเทโสปปนฺนานิ,
สพฺพกิจฺจานิ สาธเยฯ

๖๙. พหฺวาสี สาปฺปสนฺตุโฏฺฐ,
สุนิโทฺท สีฆเจตโน;
ปภุภโตฺต จ สูโร จ,
ญาตพฺพา ฉ สุนา คุณาฯ

๗๐. อวิสฺสามํ วเห ภารํ,
สีตุณฺหญฺจ นวินฺทติ;
ส สโนฺตโส ตถา นิจฺจํ,
ตีณิ สิเกฺขถ คทฺรภาฯ

๗๑. คุฬฺหเมถุนธมฺมญฺจ,
กาเลกาเล จ สงฺคหํ;
อปฺปมาทมนาลสฺยํ,
จตุ สิเกฺขถ วายสาฯ

๗๒. ยุทฺธญฺจ ปาตรุฏฺฐานํ,
โภชนํ สห พนฺธุหิ;
ถิยํ อาปทคฺคตํ รเกฺข,
จตุ สิเกฺขถ กุกฺกุฏาฯ

๗๓. โกติภาโร สมตฺถานํ,
กิํทูรํ พฺยวสายินํ;
โก วิเทโส สวิชฺชานํ,
โก ปโร ปิยวาทินํฯ

๗๔. ภยสฺส กถิโต ปโนฺถ,
อินฺทฺริยานมสํยโม;
ตชฺชโย สมฺปทามโคฺค,
เยนิฏฺฐํ เตน คมฺยเตฯ

๗๕. น จ วิชฺชาสโม พนฺธุ,
น จ พฺยาธิสโม ริปุ;
นจาปจฺจสโม เสฺนโห,
น จ เทวา ปรํ พลํฯ

๗๖. สมุทฺทาวรณา ภูมิ,
ปาการาวรณํ คหํ;
นรินฺทาวรณา เทสา,
จาริตฺตาวรณา ถิโยฯ

๗๗. ฆตกุมฺภสมา นารี,
ตตฺตงฺคาร สโม ปุมา;
ตสฺมา ฆตญฺจ อคฺคิญฺจ,
เนกตฺร ถปเย พุโธฯ

๗๘. อาหาโร ทฺวิคุโณ ถีนํ,
พุทฺธิ ตาสํ จตุคฺคุโณ;
ฉคุโณ พฺยวสาโย จ,
กาโมจฏฺฐคุโณ มโตฯ

๗๙. ชิณฺณมนฺนํ ปสํเสยฺย,
ภริยํ คตโยพฺพนํ;
รณา ปจฺจาคตํ สูรํ,
สสฺสญฺจ เคหมาคตํฯ

๘๐. อสนฺตุฏฺฐา ทฺวิชา นฏฺฐา,
สนฺตุฏฺฐาอิว ปาถิวา;
สลชฺชา คณิกา นฏฺฐา,
นิลฺลชฺชา จ กุลิตฺถิโยฯ

๘๑. อวํสปติโต ราชา,
มูฬฺหปุโตฺต จ ปณฺฑิโต;
อธเนน ธนํ ปาปฺย,
ติณํว มญฺญเต ชนํฯ

๘๒. พฺรหฺมหาปิ นโร ปุโชฺช,
ยสฺสตฺถิ วิปุลํ ธนํ;
สสิโน ตุลฺยวํโสปิ,
นิทฺธโน ปริภูยเตฯ

๘๓. โปตฺถกฏฺฐา ตุ ยาวิชฺชา,
ปรหตฺถคตํ ธนํ;
กิจฺจกาเล สมุปฺปเนฺน,
น สาวิชฺชา น ตทฺธนํฯ

๘๔. ปาทปานํ ภยํ วาตา,
ปทฺมานํ สิสิรา ภยํ;
ปพฺพตานํ วชีรมฺหา,
สาธูนํ ทุชฺชนา ภยํฯ

๘๕. ปเญฺญ นิยุชฺชมาเน ตุ,
สนฺติ รเญฺญ ตโยคุณา;
ยโส สคฺคนิวาโส จ,
วิปุโล จ ธนาคโมฯ

๘๖. มูเฬฺห นิยุชฺชมาเนตุ,
ขตฺติยสฺสาคุณา ตโย;
อยโส จตฺถนาโส จ,
นรเก คมนํ ตถาฯ

๘๗. พหูมูฬฺหสงฺฆาเตหิ,
อโญฺญญฺญปสฺวุตฺติภิ;
ปจฺฉาทฺยเนฺต คุณา สเพฺพ,
เมเฆหิว ทิวากโรฯ

๘๘. ยสฺส เขตฺตํ นทีตีเร,
ภริยาปิ ปรปฺปิยา;
ปุตฺตสฺส วินโย นตฺถิ,
มจฺจุเรว นสํสโยฯ

๘๙. อสมฺภาพฺยํ นวตฺตพฺพํ,
ปจฺจกฺขมปิ ทิสฺสเต;
สิลา ตรติ ปานียํ,
คีตํ คายติ วานโรฯ

๙๐. สุภิกฺขํ กสเก นิจฺจํ,
นิจฺจํ สุข มโรคิเก;
ภริยา ภตฺตุ ปิยา ยสฺส,
ตสฺส นิโจฺจสฺสวํ คหํฯ

๙๑. เหลสฺส กมฺมนาสาย,
พุทฺธินาสาย นิทฺธนํ;
ยาจนา มานนาสาย,
กุลนาสาย โภชนํฯ

๙๒. เสวิตโพฺพ มหาวโกฺข,
ผลจฺฉายา สมนฺวิโต;
ยทิ เทวา ผลํ นตฺถิ,
ฉายา เกน นิวารเยฯ

๙๓. ปฐเม นชฺชิตา วิชฺชา,
ทุตีเย นชฺชิตํ ธนํ;
ตตีเย นชฺชิตํ ปุญฺญํ,
จตุเตฺถ กึกริสฺสติฯ

๙๔. นทีกูเลจ เย วกฺขา,
ปรหตฺถคตํ ธนํ;
กิจฺจํ ถีโคจรํ ยสฺส,
สพฺพํ ตํ วิผลํ ภเวฯ

๙๕. กุเทสมาสชฺช กุโตตฺถสญฺจโย,
กุปุตฺตมาสชฺช กุโต ชลญฺชลี;
กุเคหินิํ ปาปฺย คเห กุโต สุขํ,
กุสิสฺสมชฺฌาปยโต กุโต ยโสฯ

๙๖. กูโปทกํ วฎจฺฉายา,
สามา ถีจิฎฺฐกาลยํ;
สีตกาเล ภเว อุณฺหํ,
คิมฺหกาเล จ สีตลํฯ

๙๗. วิสํ จงฺกมนํ รตฺติํ,
วิสํ รโญฺญนุกุลตา;
วิสํ ถีปิ อญฺญาสตฺตา,
วิสํ พฺยาธิ อเวกฺขิโตฯ

๙๘. ทุรธีตา วิสํ วิชฺชา,
อชิเณฺณ โภชนํ วิสํ;
วิสํ โคฎฺฐี ทลิทฺทสฺส,
วุทฺธสฺส ตรุณี วิสํฯ

๙๙. ปโทเส นิหโต ปโนฺถ,
ปติตา นิหตา ถิโย;
อปฺปพีชํ หตํ เขตฺตํ,
ภจฺจโทสา หโต ปภูฯ

๑๐๐. หตมโสตฺติยํ สทฺธํ,
หโต ยโญฺญ ตฺวทกฺขิโณ;
หตา รูปวตี วณฺฌา,
หตํ เสนมนายกํฯ

๑๐๑. เวทเวทงฺค ตตฺตโญฺญ,
ชปโหมปรายโน;
อาสีวาทวโจยุตฺโต,
เอส ราชปุโรหิโตฯ

๑๐๒. กุลสีลคุโณเปโต,
สพฺพธมฺมปรายโน;
ปวีโณ เปสนาทฺยกฺข,
ธมฺมาทฺยกฺข วิธียเตฯ

๑๐๓. อยุเพฺพทกตาภฺยาโส,
สเพฺพสํ ปิยทสฺสโน;
อริยสีลคุโณเปโต,
เอส วโชฺช วิธียเตฯ

๑๐๔. สกึทุตฺต คหิตโตฺถ,
ลหุหโตฺถ ชิตกฺขโร;
สพฺพสตฺถ สมาโลกี,
ปกโฏฺฐ นาม เลขโกฯ

๑๐๕. สมตฺตนีติสตฺตโญฺญ,
วาหเน ปูชิตสฺสโม;
สูรวีรคุโณเปโต,
เสนาธฺยกฺข วิธียเตฯ

๑๐๖. สุจี วากฺยปฏุปฺปโญฺญ,
ปรจิโตฺตปลกฺขโก;
ธีโร ยถาตฺถ วาที จ,
เอส ทูโต วิธียเตฯ

๑๐๗. ปุตฺตนตฺต คุโณเปโต,
สตฺถโญฺญ ปิฏฺฐปาจโก;
สูโร จ กถิโนเจว,
สูปกาโร ส อุจฺจเตฯ

๑๐๘ อิงฺคิตา การตตฺตโณฺญ,
พลวา ปิยทสฺสโน;
อปฺปมาที สทา ทโกฺข,
ปติหาโร ส อุจฺจเตฯ

๑๐๙ ยสฺส นตฺถิ สยํ ปญฺญา,
สตฺถํ ตสฺส กโรติ กึ;
โลจเนหิ วิหีนสฺส,
ทปฺปโณ กิํกริสฺสติฯ

๑๑๐ กิํกริสฺสนฺติ วตฺตาโร,
โสตํ ยตฺถ นวิชฺชเต;
นคฺคกปณเก เทเส,
รชโณ กิํกริสฺสติฯ